

Panorama knih

Marek Picha: Chybějící Qualia (Strukturní analýza)*

Tuto útlou, leč obsažnou knížku vydala vloni Masarykova univerzita pro Katedru filosofie FF MU. Musím konstatovat, že mě velice zaujala a že jsem ji četl s pocity čtenáře detektivek nebo dobrých sci-fi. Toto poslední přirovnání by mohlo vést k podstatnému nedorozumění: nejde o rozvíjení fantastických představ, nýbrž o nesmírně ukázněnou analýzu ve stylu, který zavedla analytická filozofie a který je založen na jasné formulaci problému a na snaze obdatřit každou tezi korektní argumentací.

Autor (nedávny absolvent doktorského studia, jehož disertace je podkladem knížky) si dal za úkol analyzovat tři slavné myšlenkové experimenty týkající se teorie mysli: a) Searlův *Čínský pokoj*, který usiluje o vyvrácení komputacionalistické koncepce mysli, b) tzv. *Knowledge Argument* a c) tzv. *Zombie Argument*, jež napadají fyzikalismus. Po základních obecných informacích o vztahu myslitelnosti a možnosti a o povaze myšlenkového experimentu, jakož o důležitých pojmech teorie mysli přistupuje autor k výkladu jednotlivých myšlenkových experimentů. Protože všechny napadají určitou formu redukcionismu, jejich výklady, kritika i kritika kritiky vedeny z hlediska kategorie tzv. qualii, tzn. toho, co v případě redukcionismu v mentálních stavech chybí a co podle uvedených myšlenkových experimentů chybět nemůže.

Je mimo možnosti této stručné zprávy reprodukovat autorovy kritické i pozitivní teze. Chtěl bych zde pouze charakterizovat obecné rysy jeho metody.

Jedním z těchto rysů je autorova *nezaujatost*. Autor je samozřejmě zaujat tématem, ale nikde se nesnaží věnovat předem sympatie určité koncepci nebo její kritice. Kdybych měl uvádět příklady na vědeckou objektivitu, rozhodně bych referoval o této studii. S tím souvisí, že věrně reprodukuje jak teze i argumenty jedné strany, tak teze i argumenty strany druhé, kritizující. Jediný případ, kdy určitá

koncepce je nakonec zavržena, je Čínský pokoj, a to pouze na základě logického argumentu („squeeze“).

Podstatným rysem autorovy metody je důsledné sledování korektnosti argumentace té či oné strany, často s explicitním uváděním schémat příslušných úsudků. Je zde přítomna ona ctnost analytické filozofie, která tak bezdůvodně nahání hrůzu některým představitelům „kontinentální filozofie“ a která ve skutečnosti činí z filozofie obor, který sděluje jasně své myšlenky a dává je k dispozici jakýmkoli kritikům. Z toho hlediska je spojení logické argumentace s filozofií něčím, co dává čtenáři možnost, aby sám promýšlel, jak je to s váhou jednotlivých filozofických tezí. Toto spojení s logikou je v knize naprosto organické, čtenář musí pochopit nutnost využití logiky v zájmu věci, nikoli v zájmu ohromování čtenáře učeností.

Pozoruhodnou (protože bohužel ne samozřejmou) vlastností autora textu je jeho čtivost a jakási živost, docilovaná např. dobrou slovní zásobou. Přitom tento téměř beletristický rys není nikde na úkor přesnosti.

Za velice cennou vlastnost autorovy metody pokládám jeho skloubení analýzy se syntézou. Po podrobné analýze problému následuje výběrná syntéza z různých hledisek. Je zřejmé, že autor zpracoval velké množství materiálu (je to patrné i z bohaté bibliografie uvedené na konci), ale neutopil se v něm a podal jasné závěry, které za něho nikdo neudělal. Přitom čtenáře neobtěžuje záplavou jmen a poznámek pod čárou: v tom je jeho knížka populární v tom nejlepší smyslu.

Kdybych pokračoval ve výčtu kladů, byl bych v podezření, že jsem nekritický. Proto na závěr aspoň toto:

Jistě lze vytknout některé zcela drobné nedostatky asi toho druhu, jako je na s.14 formulace, ze které vyplývá, že podle autora čísla mohou obsahovat číslice, apod., ale jediná nejasnost, kterou jsem objevil, je následující:

Na s. 93 autor tvrdí, že jak *Zombie Argument*, tak i *Knowledge Argument* jsou napadány z pozic teorie přímé reference. Jak jsem pochopil předchozí stránky, není tomu tak: v obou případech (s. 70, 92) je tento útok veden naopak z pozice zprostředkovanosti vztahu mezi fenomenálními výrazy a referenty.

Čelkově jde o mimořádně hodnotnou práci. Domnívám se, že by měla být vydána ještě v jiné edici, aby byla zpřístupněna většímu počtu studentů (a nejen studentů). Knižka je rozsahem malá (asi 100 malých stránek), což mě přivádí k dalšímu kladu: pozoruhodné skloubení tří těžko sladitelných vlastností: malý rozsah, obsažnost, čtivost. Libovolná kombinace dvou z nich je obvykle na úkor té třetí. Ne zde.

P. MATERNA

* Masarykova univerzita, Brno 2005, 105 s.

Josef Ludvík Fischer: Listy o druhých a o sobě*

Když se před dvanácti lety slavilo 100. výročí narození J. L. Fischera, profesora Masarykovy univerzity i Univerzity Palackého, jejímž byl v letech 1946 – 1949 rektorem, vědělo se o existenci jeho paměti. Jejich těžkou cestu do tisku (v podstatě už od konce padesátých let) popisuje v ediční poznámce Jiří Opelík, který se stal jejich editorem. Rozsáhlá kniha konečně vloni vyšla a jistě se stane významným pramenem nejen pro poznání Fischerovy osobnosti, ale také pro poznání kulturního života v období konce Rakouska-Uherska a za první republiky. Dál její časový záběr nezasaahuje, takže se už bohužel nic nedovídáme o Fischerově nizozemské emigraci (vyjma tragické epizody v samotném Holandsku, která je přeložena z tamních novin) ani o jeho působení v poválečném Československu. To velice stručně přibližuje J. Opelík ve své poznámce.

Kniha je rozdělena do dvou dílů: I. Léta neklidu a hledání, II. Cesta k sobě. První z nich zachycuje krátce historii rodiny a léta dětství, mládí a studii na pražské univerzitě až do jeho odchodu na knihovnické místo v Olomouci, kam byl Fischer poslán z trestu za své – i na první republiku – neortodoxní názory. Díl druhý se zabývá jeho působením v Olomouci a v Brně a končí šokem z přijetí mnichovského diktátu v září 1938.

Samotný název Fischerovy práce v mnohém odpovídá jejímu obsahu. Nejde sice o dopisy, jak by mohlo napovídat slovo „listy“, ale o stránky, v nichž Fischerova osobnost a jeho

soukromé osudy mnohdy ustupují do pozadí a před ně se dostávají reflexe doby, v níž se kniha odehrává. Osobnosti profesorů a kolegů, politická situace, kulturní dění tvoří rámec odborného a politického vyzrání autora. Jeho reakce na ně zprostředkují rozsáhlé výtahy z jeho tehdejších prací a někdy i posudky, které se opět vztahují k Fischerovým pracím. Už jenom tím bude kniha přínosem nejenom pro badatele fischerovské, ale i pro všechny zájemce o dobu, kterou Fischer popisuje.

J. L. Fischer se v knize jeví jako bohatá osobnost se zájmem o kulturní dění, s potřebou do něho zasahovat a být se o to, aby se společnost vytvářela do podoby, v níž by mohly být uspokojeny hmotné i duchovní potřeby člověka. Přes svou ambicióznost se nevábá pro tento cíl vzdát možností, které by mu méně konfliktní život přinášel. Ve své sebereflexi zobrazuje své hledání a tápání, na něž ovšem nahlíží s jistým nadhledem daným věkem, v němž svou práci psal. Ten, kdo se Fischerovým dílem zabývá podrobněji, bude muset její pasáže ovšem konfrontovat s jeho díly vyššími za první republiky. Už jenom proto, že byly psány s cílem vydat knihu v době, kdy nebylo možné psát o všem otevřeně. Ani za těchto podmínek však nebyl ochoten přistoupit na příliš velké kompromisy. I proto mohla jeho poslední kniha vyjít až nyní.

I. HOLZBACHOVÁ

* Praha, Torst 2005, 624 stran včetně obrazových příloh, bibliografie knižních děl, poznámek a jmenného rejstříku.

Brüner Beiträge zur Germanistik und Nordistik R 10*

O devatenáctý svazek sborníku „Brüner Beiträge zur Germanistik und Nordistik“ byli obohaceni nejen brněňští germanisté.

Úvodní medailonky věnovali autoři tentokrát dvěma stým výročním narozením: prof. *Leopolda Zatočila*, všestranného germanisty a dlouholetého vedoucího katedry brněnské germanistiky a literárního vědce a překladatele prof. *Karla Krejčího*. Pozornosti nesmí ujít